

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מוריננו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

תולדות

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת תולדות

- א . . . . . כי הקרה ה' - שם שמים שגור על פיו . . . . .
- ב . . . . . הקרה ה' אלוקיך לפני - יאמין שכל אשר לו כמתנת שמים בא ולא בזכות יגיעתו . . . . .
- ד . . . . . אשכונ את דבא - הברכה שנאה לאדם בזכות מציריו המביאים אותו לשפלות הרוח . . . . .
- ה . . . . . ויעתר יצחק - ע"י התפילה נעשה בריה חדשה וממילא מתבטל כל הנגזר עליו . . . . .
- ז . . . . . אף אתה רחום וחנון - להיטיב לבריות . . . . .
- ח . . . . . מלאום יאמין - ואילו עשו אינו מסכים להתאמין בכהוא זה . . . . .
- ט . . . . . בנה ובבא - חלקו של יעקב ובניו לעולם הזה ולעולם הבא . . . . .
- י . . . . . ולאום מלאום יאמין - לא יגיע יעקב לשלימותו אלא ע"י עשו העומד לפניו לשמנו . . . . .
- יג . . . . . ידו אוחזת - אין הקב"ה דורש מהאדם רק עד כמה שבכוחו לעשות . . . . .
- יד . . . . . הרואה את הנולד - מעלתו של יעקב שהיה מתבונן בכל דבר על תכליתו ואחריתו . . . . .
- יד . . . . . ראש חודש כסלו - יום סליחה כיום הכיפורים . . . . .
- טו . . . . . יושב אוהלים - עיקר הצלחתו בתורה ע"י היגיעה וההתמדה . . . . .

תולדות

כי הקרה ה' - שם שמים שגור על פיו

בפרשתן (כו כ-כב) 'כי הקרה ה' אלוקיך לפני, ויאמר יצחק אל יעקב גשה נא ואמושך בני האתה זה בני עשו אם לא, ויגש יעקב אל יצחק אביו וימשהו ויאמר הקל קול יעקב והידים ידי עשו, וברש"י, 'אמר יצחק בלבו, אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפיו, וזה אמר כי הקרה ה' אלוקיך', (ומוזה הבין יצחק אביו שהעומד לפניו הוא יעקב בנו, ותמה לאמר 'הקול קול יעקב והידים ידי עשו').

ולבאורה צ"ב, מדוע אכן השתמש יעקב אביו במטבע הלשון כזו - כששם שמים על פיו, וכי לא ידע שמיד יבין אביו שהעומד לפניו אינו בנו עשו - שלא הורגל בכגון דא, לומר 'כי הקרה ה' אלוקיך לפני'... מדוע סיכן עצמו בדבריו אלו, הרי אם לא היה מזכיר שם שמים לא היה אביו מבין שהינו יעקב.

והשיב הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (הובא ב'ליקוטי יהודה' בפרשתן), שאמנם כן, יעקב אבינו ידע והבין זאת. אך אמר בלבו, גם אם הנני מוכן ללבוש את בגדי הרשע עשיו החמודות, להתחזות לפני אבי שיחשיב אותי כאחי הרשע, מכל מקום - זאת לא אעשה להדיר שם שמים מפני. מוכן אני לוותר על כל הברכות הנצורות מיצחק אבי, ובלבד שיהא שם שמים שגור על פי..."

ואכן, זכות זו עומדת ליעקב ובניו לדורות עולם, כש'מעשה אבותיהם בידיהם', כדכתיב (במדבר כג כא) 'לא הביט אוון ביעקב ולא ראה עמל בישראל', מדוע אין הקב"ה מביט לעוונות בני יעקב, מכיוון שה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו, כי דרכם של ישראל להזכיר שם שמים ולחיות עם אביהם שבשמים על כל צעד ושעל.

א. בספר 'אליהו הנביא' הביא מעשה בשם ה'מדורש' בעשיר שהיו לו קרקעות הרבה, ולא היו לו שוורים לחרוש, נטל האיש כיס מעות ויצא השוקה לקנות שוורים ביום השוק, בדרכו פגע בו אליהו הנביא ושאלו, להיכן אתה הולך, ענה לו העשיר לקנות שוורים ביום השוק. אמר לו אליהו הנביא שיאמר 'אם ירצה השם', והשיב הסוחר - הרי המעות בכיסי, נמצא שאין הדבר תלוי אלא ברצוני (כלומר, מה ענין אם ירצה ה' לכאן), אמר לו אלי' הנביא אם לא תאמר 'אם ירצה השם' לא יהא לך הצלחה, ואכן, הסוחר איבד מעותיו שלקח עמו עוד קודם שבא להשוק. כן היה כמה פעמים, שמצאו אליהו בשוק וזה לא רצה לומר 'אם ירצה השם' ואבד המעות. עד שעלה בדעתו שזה השגחה פרטית על שאינו מאמין בכל לבו בהשגחת הבורא והתיישב בדעתו שמהיום והלאה יתחיל לומר אם ירצה השם על כל דבר שירצה לעשות. ואכן, לא עבר הרבה זמן, והביא אליהו הנביא את כל הכיסים עם המעות הראשונים שאבדו לו (הגה"ק החיד"א זי"ע, בספרו חדרי בטן).

ב. והעיקר שיחיה אדם תמיד באמונה פשוטה ותמימה, וכמו שאמר הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע, כי שלמה המלך החכם מכל האדם אמר (קהלת ב ט) 'אף חכמתי עמדה לי', ומהי חכמתו אף - והוא ראשי תיבות א'מונה פ'שוטה, 'חכמה' זו עמדה לו.

שמעתי מאחד מצדיקי הדור לבאר בפסוק (תהלים לו יח) 'יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה', כי הנה מתחילה הכיר אברהם אבינו את בוראו, וכלומר שהתבונן וחקר עד שהסיק בדעתו כי יש מנהיג לבירה, אמנם לבסוף עזב את כל החקירות והחליט להאמין בפשיטות כדכתיב 'והאמין בה'. כי החוקר מסוכן הוא שבניו יפלו מתוך אמונתם, שהרי גם הם יחקרו אחרי מנהיג הבירה, והיה, אם גם הם יהיו בעלי כשרון כאביהם ויחקרו באמת את הדבר אזי יבואו הבנים גם למסקנא כי יש מנהיג לבירה, אבל אם ח"ו לא יהיה ראשם פתוח כראוי ישארו הבנים כופרים ח"ו, אבל המהלך באמונה פשוטה אף בניו יהלכו בפשיטות כמוהו...

על כן, משנתבשר אברהם אבינו (טו ד-ו) 'לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך... והאמן בה' ויחשבה לו צדקה, כי ברגע שנתבשר בשורת הבנים עזב חקירותיו והחל להאמין באמונה פשוטה וכמו שרמזו בה הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע ('אגרא דכלה' חוקת ד"ה עמוד נא. הרה"ק מקאמרנא זי"ע ב'היכל הברכה') שתיבת 'והאמן בה' נכתבה בלא יו"ד, שהרי האות 'יו"ד' מרמזת על ה'חכמה' (כמבואר בזה"ק במקומות רבים), ולכן נחסרה (היו"ד) מן האמונה כי בענייני אמונה על האדם לבטל את כל 'חכמתו' ולהאמין בפשטות - בלא חקירות ודרישות, רק תמים יהיה עם ה' אלוקיו, וזוהו אומרם 'יודע

מחשיב את כל אשר לו - אף מה שמוזמן תחת ידו - כמי שהקרה אליו ה' את הדבר, אף כאן הכיף על שני גדיי הצאן שנתגלגל הדבר ברצון הבורא ובחסדו שיוכל למהר ולהביא את המטעמים בטרם יביאם עשו אחיו. ומוסיף ה'זרע שמשון' וז"ל. ואגב אורחין יש לקחת מוסר השכל, שכל אדם יש לו להכיר בכל מעשיו - כי הם מנפלאות מעשי ה', כי אין בכוח האדם לעשות כלום אם לא בחסד ה', שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ נגזר עליו מלמעלה, וכן בכל ריווח שיעשה אל יאמר כי זה בא לו בהשתדלותו העצומה, אלא חסד ה'. אם יעלה

הקרה ה' אלוקיך לפני - יאמין שכל אשר לו במתנת שמים בא ולא בזכות יגיעתו

בפרשתן (כו כ) 'ויאמר יצחק אל בנו מה זה מיהרת למצוא בני, ויאמר כי הקרה ה' אלוקיך לפני, ולכאורה צריך ביאור, וכי שיקר ה' יעקב אבינו שמידתו מידת האמת כדכתיב (מיכה ז כ) 'תתן אמת ליעקב', והרי מהירותו לא הייתה בגלל שהקרה ה' לפניו, שהרי לא יצא כלל השדה לצוד ציד, אלא בעצמו לקח שני גדיי עיזים שהיו לאמו בבית ושחטם. ומבאר בספה"ק 'זרע שמשון' (תולדות, ד"ה פסוק כי הקרה), כי יעקב אבינו היה

ה' ימי תמימים' ה'תמימים' זה המאמין באמונה פשוטה כמו שפירש"י בפסוק 'תמיים תהיה - ולא תחקור...' ובזה יזכו ש'נחלתם' ומורשת אמונתם 'לעולם תהיה', לדורותם אחריהם.

וכך הביא ב'מעשה איש' (ח"א עמוד עב) על הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, וז"ל. כך הדריך ר"מ אחד מחנך בישיבה, להשריש בלבנות התלמידים אמונה בהשגחה פרטית, דבר זה משפיע מאד על לב רך ונחרת לנצח שאין הפקר בעולם, והכל מתנהל בהשגחה, ועל הכל אפשר להתפלל, זוהי הדרך הסלולה להצליח. על ידי הדעת נהפכים לאיש אחר... (עדות רבי ב"צ במברגר).

ידוע מאמרו של הרה"ק מקאברין זי"ע שהראו לו מן השמים את הגן עדן ואת הגיהנום, ואמר לחסידיו 'ברידעראך סאיז זייער ניט גוט' (אחי וריעי, המצב שם אינו כפי טוב כלל), והוסיף לומר שאכן כן הוא כמו שמשוחות הזקנות שמכים ומרביצים בשוטי אש, ונחרדו השומעים ונפל לבבם בקרבם מרוב פחד, וסיים הרה"ק אך מי שיש לו אמונה אזי מלאכי חבלה יזרקו אותו מהגיהנום.

סיפר הרה"ק רמ"ח סלאנים זי"ע על יהודי שנתדרדר מצבו הרוחני עד שחשקה נפשו ללמוד ולעסוק בחכמת הכישוף (אשר כידוע אמרו בגמ' (סנהדרין טז): אמר רבי יוחנן למה נקרא שמן כשפים שמכחישין פמליא של מעלה, ומאיךך אין עוד מלבדו (דברים ד לה) אמר רבי חנינא אפילו לדבר כשפים, עיי"ש) והלך לאחד מגויי הארצות הנודע בחכמתו ובבקיאותו בכל סודות ורזי הכישוף ללמוד ממנו. המכשף החל להתעסק בכישופיו ועשה מה שעשה, עד שראה היהודי לנגד עיניו חיות אש, ופנה אליו המכשף ואמר לו עתה עליך לגמור בדעתך ולהיות מוכן לוותר על כל משפחתך ובני ביתך, לנתק כל קשר ושייכות עמהם, שמע היהודי לקולו, ומשהחליט כן חזר המכשף ללחוש את שמות הטומאה וללהט בכישופיו עד שנגלו כנגד היהודי חיות אש גדולות ונוראות המטילות אימה ופחד רק מעצם ראייתם בלבד והמה חורצות לשון כנגדו ורוצות לקרעו ולשסעו לגזרים, ציוה עליו המכשף עתה עליך לכפור באמונתך רח"ל, ואם לא... אך אותו היהודי לא אבה לשמוע אליו וזעק בקול גדול 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד', באותו רגע נעלמו והלכו להם כל החיות כלא היו, אין כאן חיות ולא שאר מזיקים. אזי אמר לו 'החכם הגדול', איני יודע מדוע באת ללמוד ממני, והלא יודע אתה בחכמה זו יותר ממני ומשאר המכשפים...

כי כן כוחה של אמונה טהורה בה' אלוקינו ה' אחד לסלק מעל המאמין כל מזיק ופגע רע ולבטל מעליו כל הדינים, ואין הדברים אמורים רק בצדיק גדול וקדוש, אלא כל אחד באשר הוא ואפילו אם נמצא הוא באותה דיוטא כמו אותו שרצה ללמוד חכמת הכישוף... אם יתחזק באמונה פשוטה ותמימה לא יאונה לו כל רע.

ג. פעם בכה 'בעל עגלה' לפני הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע שה'סוס' שעמו היה מנהיג את עגלתו נפל ומת, ובזה איבד את מקור פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו. נענה לו החפץ חיים ואמר, אכן, לך נאה לבכות, לך יאה למרר בבכי, כי אם הינך חושב שהסוס הוא זה שפרנס אותך עד היום, ובמות המפרנס אכן ראוי לבכות. אך אם אתה שומע לי תאמין שכל פרנסתך היא מידי הקב"ה בכבודו ובעצמו, אז תבין, כי מה לך אם הסוס חי או מת, הלא אינו כי אם אמצעי ואין לו כל השפעה על מצב פרנסתך. ולא דווקא ב'סוס' הדברים אמורים אלא כל איש בפרנסתו שלו, זה ב'מקצוע' וזה ב'משלח ידו', זה ב'כשרונותיו' וזה ב'עסק' - יכיר היטב כי לא כל אלו מפרנסים אותו אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו, ואם מת 'שליח' אחד, מיד ישלח הקב"ה ה'משלח' שליח חדש...

באר הפרשה - תולדות

ג

השבלים וגדלה התבואה החשיב את כל יכולו כ'מציאה' גרידא, וכמתנת שמים שבירכו ה' - כי ברכת ה' היא תעשיר (משלי י כב), וכל ענין ההשתדלות אינו אלא 'גזירת עליון' - בזיעת אפך תאכל לחם, אבל הפרנסה גופא - מאה שערים באו לו כ'מציאה' במתנה מן השמים.

המעמיד יסוד זה לנגד עיניו בכל עת, ויכיר שלא מעשיו גורמים לו את הרווח או את ההפסד, ינוח ממרוצת ההשתדלות אשר נהוגה בין הבריות, ומתוך שמחתו הבאה מתוך תקוותו¹ ישליך על ה' יהבו והוא

לגדולה אל יאמר כי חכמתו גרמה לו רק חסד ה', וזהו כי הקרה ה' אלוֹקֶיךָ לַפָּנִי, עַבְדְּ לִי.

ובן מצינו גבי יצחק אבינו בפרשתו, דכתיב (כו יב) 'ויזרע יצחק בארץ ההוא וימצא בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו ה', ולכאורה צ"ב, דויזרע הכוונה שהתייגע בעבודת הארץ, א"כ מה וימצא שייך כאן, הרי 'מציאה' באה שלא בעמל ויגיעה. ומבאר הרה"ק הקדושת יום טוב² מסיגעט זי"ע (בר"ה ותקח רבקה ועי"ש) שאכן, בפועל היה ויזרע יצחק, אך מ"מ כשבא למעשה וראה כי נבטו

באותו ענין מצינו בפרשתו, דכתיב (כה כז) 'ויגדלו הנערים והיה עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אהלים'. והנה אם היינו שואלים את דעת הבריות מה יהא בסופם של 'נערים' אלו, אזי יענו כולם ויאמרו כי עשו שיצא לעבודת השדה הוא יצליח במלאכתו ויתעשר, אולם יעקב יהא דל ועני שהרי 'בטלן' הוא - יושב אהלים ואינו שולח ידיו במסחר ומהיכן יחיה 'ירק' זה... אמנם בסופו של דבר זכה יעקב בברכות אביו ל'טל השמים ומשמני הארץ', בגשמיות וברוחניות, וישראל עושה חיל, ללמדנו שאין הפרנסה והעשירות תלויה בהשתדלות כלל, אלא יעקב ששם מבטחו באלוקיו זכה לרוב סייעתא דשמיא ברוחניות ובגשמיות והיה ה' מבטחו.

ד. כבר אמר פעם 'מחותן' חשוב בגמר ה'שבע ברכות' של בנו החמשה עשר אחר שכולם נישאו אחד אחד בעיתו ובזמנו והקימו בתים נאמנים לה' לשם ולתפארת, ויען ויאמר את כל בני העמדת תחת החופה ובכל זה לא עזרני הבורא במאומה... כל צאצאי האב הדרשן נשתוממו שמא אירע לאב איזה חולי בראשו - להוציא מפיו דיבורים כגון דא... שחק האב והסביר להם וכי הקב"ה עזר לי... הרי הוא עשה את הכל... אל תאמרו ח"ו שאני עשיתי והוא סייע ועזר לי, אלא את הכל בכל עשה הבורא בכבודו ובעצמו.

ביסוד זה ביארו מה שאמר אברהם אבינו לאליעזר (חיי שרה כד ז), 'ה' אלוקי השמים... הוא ישלח מלאכו לפניך' כי אליעזר חשש שמא לא יצליח בשליחותו, אמר לו אברהם, הסר דאגה מלבך, כי יבוא מלאך מן השמים והוא יהלך לפניך לעשות הכל, ואתה תבוא אל המוכן, כלומר לא שאתה תעשה והקב"ה יעזור לך... אלא את הכל יעשה הבורא... רק בבואו לפני לבן ובתואל שלא היו 'היימישע' (מן היראים לדבר ה') להם אמר אליעזר שאברהם אמר לו (שם מ) 'ה' אשר התהלכתי לפניו ישלח מלאכו אתך', כלומר שאתה תעשה והקב"ה יעזור.

ה. בפרשתו (כה יט) ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק, כתב הגה"ח רבי אהרן יוסף לוריא זצוק"ל (עבודת פנים אמונה וביטחון אות כ"ב), 'יצחק' מורה על מידת השמחה, ונקרא 'יצחק' ע"ש 'צחוק' עשה לי אלוקים, 'אברהם' מורה על האמונה, שהוא היה 'ראש למאמינים' (פסיקתא זוטרתי ש"ש ד ח). וזהו אומרו ואלה תולדות יצחק איזו היא השמחה הנכונה והראויה, כשהיא בן אברהם - כשהיא באה כ'תולדה' מאמונה וביטחון בה' שהוא הטוב ומיטיב לכל, שהרי 'שמחה' הבאה שלא על ידי אמונתו וביטחונו בבוראו, אלא מאיזה סיבה חיצונית, מדבר גשמי וכדו', הרי זו שמחה התלויה בדבר, וכאשר יתבטל הדבר תתבטל השמחה. עוד בא לומר 'אברהם הוליד את יצחק', הרוצה לבחון את מידת אברהם - מידת האמונה והביטחון שבו, יתבונן אם אמונתו הוליד אצלו את יצחק - מידת השמחה והצהלה. וכדכתיב (תהילים כח ז) 'בו בטח ליבי ונעזרתי ויעלוז לבי' כי ע"י הביטחון נעזרתי ש'ועלוז לבי'.

כתב ה'רבינו בחיי' (כד הקמח ערך ביטחון בר"ה ומענין [השני]) 'ומענין הביטחון... אשר לבו חזק בביטחונו כאילו הביטחו השיי"ת'. עפ"י הדברים האלו אמרו, ומה מי אשר הביטחו 'צדיק הדור', הריהו שש ושמח ואין קץ לשמחתו, על אחת כמה וכמה בביטחונו על ה' שהוא כאילו 'הביטחו השיי"ת' יש לו לשמוח ולשוש.

נוראות מצינו ב'חתם סופר' (הובא באורות חת"ס בפרשתו) דלכן סיבב הקב"ה שלא ידע יצחק שעשו בנו רשע הוא, כי אי אפשר להמשיך 'ברכות' רק במי ששרוי בשמחה (עיי' או"ח קכח סמ"ג, דלכן אין הכהן נושא כפיו לברך את עמו ישראל באהבה כשחטרה לו מידת השמחה, כבימי אבלות וכיו"ב), ואילו היה יצחק יודע מה מצבו של בנו עשו לא היה שרוי בשמחה, וממילא

החמודות, ולכן הרגיש יצחק 'ריח טוב' העולה ובא משברון לבו, וע"ז אמר 'ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', כי כמו שמצינו בעשב הבשמים 'קוטמו ומריח בו', היינו אף כי בכל שעה יש לו ריח טוב, מכל מקום בשעה שקוטמים ומוללים אותו ריחו נודף ביותר, כן הוא בכל יהודי, בשעה שנשבר לבו בקרבו, עולה ממנו 'ריח טוב' ביתר שאת וביתר עוז.

ידועה ומפורסמת קושיית הר"ן (דרשות הר"ן דרוש ה'), מדוע סיבב ה' שיצחק ירצה לברך את עשו ולא את יעקב, והוצרך יעקב להוציאן במרמה. ומבאר הרה"ק מקאז'יגלוב זי"ע ('ארץ צבי' תולדות תרפ"ה בד"ה בדרשות), דידוע שאין מעלה בענווה ושפלות הרוח, ואיתא (סוטה ה.) 'אני את דכא - אתי דכא, על כן אין לך זמן מסוגל לברכות כאותה שעה שיעקב ראה שיצחק אוהב את עשו יותר ממנו, והוא עומד לברך את עשו ולא אותו, ואף ראה שמן השמים אין מונעים זאת מיצחק, נעשה לבו נשבר ונדכא שאין כמוהו, כי החשיב את עצמו לגרוע מעשו, וכדאיתא במדרש (בר"ר סה יא-טו) שבאותה שעה היה 'אנוס וכפוף ובוכה, והיה לבו נמס כשעווה', ולא היתה לו אז שום יישות ומציאות, וזו שעת הכושר שאין כמוה לקבל הברכות. ומזה לימוד לכל אדם, לפי מה שהוא נכנע

יכלכלהו'. וכן איתא ב'ספר הברית' (ה"א מאמר יד) וז"ל. ועתה קורא משכיל, אחרי הודיע אלוקים אותך את כל זאת, אין נבון וחכם כמוך ראוי להתייגע ולעמול על הפרנסה יותר מידי. אפס ראוי לך להחזיק במידת הביטחון, השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך במעט החיפוש אשר תחפש אחר הפרנסה לפי כוחך בדרך הטבע, לא שתעמול מבוקר עד ערב ותכניס עצמך בסכנות במעברות ימים ויערות ומדברות ודרכים רחוקות ויגיעות גדולות כל הימים לרבות הלילות, ביום לא ינוח ובלילה לא ישכב, ומכל שבן שלא תקים לך פרנסה שלא בהיתר ותתייצב על דרך לא טוב חלילה!... אף לא תשב בטל חלילה, כמאמרם ז"ל יכול ישב בטל תלמוד לומר בכל אשר תעשה, אך גול על ה' דרכך, בטח עליו והוא יברך מעשי ירך אשר תעשה בתום וביושר ולא עוולתה בו.

אשכון את דכא - הברכה שבאה לאדם בזכות מציריו המביאים אותו לשפלות הרוח

בפרשתן (כו כז) 'ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', ומבאר הרה"ק רבי לייבל איינער זי"ע (תורת אמת, ד"ה וירח את ריח), כי מה מאד נשבר לב יעקב אבינו כשנכנס אל יצחק אביו כשהוא לבוש בבגדי עשו

לא היה יכול לברך את יעקב בכל אלו הברכות 'ויתן לך וכו'', מה עשה הקב"ה, העלים ממנו, שיהא סבור שיש לו שני בנים צדיקים וממילא היה שרוי בשמחה ובירך את יעקב ובניו עד עולם.

סיפר הגה"ק הגרי"ז מבריסק זי"ע שבנישואיו קיבל כנדוניא מחמיו העשיר - רחוב בווארשא הבירה עם כל הבתים שבו, לאחר תקופה ראה שההתעסקות עם דיירי הבתים ושאר עניני הרחוב מפריעים לו מלימודיו, החליט למכור את הכל, ויפן ל'סרסור' (מעקלע"ר - מתוך) שימציא לו 'קונה' על כל הרחוב כולו, אדהכי והכי פרצה המלחמה (מלחמת עולם הראשונה), והגרי"ז נאלץ לברוח ממקומו, משחזר לעירו כבר לא היה הסרסור בין החיים, הלך הגרי"ז לבתי הממשל לברר אודות הרחוב שלו, ואז נתגלה לו שסרסור זה היה איש רע מעללים - גנב וגזלן גם יחד, והעביר את כל הבעלות ב'רשימות העיר' על שמו, ומכיוון שכך נותר הגרי"ז בעירום וחוסר כול, וכדי לחזק את עצמו למד אז עשרות פעמים את 'שער הביטחון' מספר 'חובות הלבבות', לאחר מכן נענה הגרי"ז ואמר, עד עתה דימייתי בנפשי ש'עשיר' הוא מי שתחת בעלותו רחוב שלם בווארשא, אך מעתה יודע אני שהעשירות האמיתית היא מי שלמד עשרות פעמים את שער הביטחון, כי בטחונו מביא לו שמחה ושלווה הנפש ואין לך מאושר הימנו.

ו. המשגיח הגאון רבי יחזקאל לעווינשטיין זצ"ל היה אומר שההבדל בין 'בעל בטחון' למי שחסרה לו מידה זו, שאכן שניהם שווים בפעולתם - בעשיית השתדלות, אלא, שהבוטח עושה מעט השתדלות, ומכאן ואילך מתהלך בשלוות הנפש, ואילו לעומתו זה שאינו בוטח בה', אף אחר שכבר 'השתדל', עדיין לא ינוח ולא ישקוט, בכל עת ובכל שעה יתור אחר עוד ועוד פתחים, להרוויח עוד כמה פרוטות.

כי החכם מקיים את גזירת 'בזיעת אפיך תאכל לחם', ביגיעתו בהתחזקות ב'בטחון' בה', ובקיום 'ברוך הגבר אשר יבטח בה', ובזה יורש הוא שני עולמות.

ז. ומכאן נלמד גודל הזהירות שלא להתיר איש איש לעצמו היתרים שונים בתירוצם הידוע - הרי זה 'צורך פרנסה'... (זולתי בהיתר מרב ומורה בישראל) ואכמ"ל וד"ל.

באר הפרשה - הנלדות

ה

שיש לנו להתבונן וללמוד לפי דרכנו, ומשום הכי הוכרח להרכות בתפלה.

ויעתר יצחק - ע"י התפילה נעשה בריה חדשה וממילא מתבטל כל הנגזר עליו

בפרשתן (כה כא), ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו כי עקרה היא. הקשה רבינו בחיי שלכאורה היה צריך לומר תחילה 'ותהי רבקה עקרה', ורק לאחמ"כ להזכיר 'ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו'. ומבאר בזה"ל, ומה שהקדים התפילה, יתכן לומר שהקדים העיקר, ולמדנו שאין הכוונה שתהיה העקרות סיבת התפילה, שאם כן הסיבה (כלומר שהעקרות הייתה ה'סיבה' לתפילתם, וכלומר שהיא) עיקר והתפילה מפלה לה. אבל הכוונה לשון הכתוב כי התפילה סיבת העקרות, ולומר לך שלא נתעקרה אלא

ושפל בעיניו (הן מחמת עצמו, הן ממה שביישהו אחרים) כך הוא כלי ראוי ומוכשר לקבל הברכות של יעקב (שהם אוצר בלום של טובה וברכה ברוחניות וגשמיות גם יחד), כי 'מעשה אבות סימן לבנים', עכ"ל.

והיא ג"כ סגולה לקבלת התפילות, כמו שפירשו צדיקים בפרשתן (כה כא) 'ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו', וברש"י 'ויעתר - הרבה והפציר בתפלה', ולכאורה נראה מדבריו שרק יצחק הוצרך להרכות בתפילה ולא רבקה, וביאור הדבר, כי היא היתה 'צדיק בת רשע' ולבה היה שבור בקרבה בידעה בקרבה מהיכן מוצאה וייחוסה (ע"י טור או"ח סי' נג, ובט"ז סי' נג סק"ג), על כן עלתה תיכף תפילתה השמימה, אבל יצחק שהיה צדיק בן צדיק לא היה נשבר לכו כל כך (אין לנו שמץ השגה ביצחק אבינו, אלא

ח. כללא דמילתא, כל הצער והייסורים הם אך ורק לטובה, וכמו שפירש הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש' סוף דרוש טו ד"ה ודע) את הפסוק (תהלים מט ה) 'אפתח בכינור חידתי', ולא מצינו שום חידה במזמור זה, אלא, ה'חידה הסתומה' היא הקושיא שכל איש מקשה על ה'פעקעלע' שלו (על חבילת היסורים שלו) מדוע נגזר עליו לסבול כל כך הרבה יסורים ומכאובים, ע"ז אמר 'בכינור חידתי', כי נודע בכינור כאשר ידחק בנימא ישמע קול, ויותר אשר דופק באצבעו בנימא ודוחקו - יותר משמיע קול, וכן הדבר בבן אדם, יותר שסובל דוחק וצער ויגון, יותר ריחו נודף ומאיר נשמתו, ככינור המשמיע קול ערב ונגוני ביותר דוחקו ודופקו, ולכך אמר בכינור חידתי, עכ"ל.

ט. הרה"ק מבערז'אן זי"ע מביא מעשה שהיה ביהודי עשיר שחי בימיו של הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן זי"ע אך לא זכה לפרי בטן, ביום מן הימים שלח את נוב"ב אל הרה"ק רבי מאיר לבקש ברכתו, וציווה עליה לומר לרבי כי מוכן הוא אפילו להפסיד את רוב עושרו ובלבד שיזכה לזרע של קיימא. כאשר עמדה מול פני הקודש התבלבלה בלשונה ואמרה 'בעלי מוכן אפילו להיות אדם עשיר ובלבד שיזכנו הקב"ה בבנים', נענה רבי מאיר ואמר, נאה אמרת, ולא כדברי השטות שאמר הבעל, שכאילו עליכם 'לוותר' על העשירות בכדי לזכות בזרע של קיימא, וכי היד ה' תקצר להעניק לכם שניהם גם יחד - עשירות וזרע קודש, ועל ידי התפילה בידיכם ליהנות מטובו וחסדו הגדול הן עשירות והן בנים ובני בנים.

על פי זה ביאר הרה"ק מבערז'אן זי"ע את דברי המדרש (ב"ר סג ה) עה"פ 'ויעתר יצחק לנוכח אשתו', אמר רבי יוחנן ששפך תפילות בעושר, שהרי יצחק אבינו עשיר גדול היה, וכדאיתא (ב"ר סד ו) 'זבל פרדותיו של יצחק ולא כספו וזהבו של אבימלך', וכאשר ביקש וחילה את פני בוראו שיזכהו בבנים האמין בכל לבו ונפשו כי ביד הקב"ה להעניק לו בנים ולהשאירו בעשירותו, ועל כן ביקש שיזכהו הקב"ה הן בבנים והן בעושר.

י. סמך לדבר, מדברי הגמרא (תענית כה:): 'מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה, ואמר כ"ד ברכות [שאומרים בתפילת תענית] ולא נענה, ירד רבי עקיבא אחריו ואמר, אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה, אבינו מלכנו למענך רחם עלינו, וירדו גשמים... יצתה בת קול ואמרה, לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מדותיו וזה אינו מעביר על מדותיו'. וביארו, כי רבי אליעזר הייתה לו זכות עצמו וזכות אבות, ולכן בבואו לפני מלך מלכי המלכים לא היה לבו נשבר כרבי עקיבא שהיה בן גרים (ע"י ברכות כז:): והוא עצמו היה עם הארץ עד היותו בן ארבעים שנה (אדר"כ פ"ו ה"ב), לכן כאשר ניגש להתפלל היה בטל בעיני עצמו כאין ואפס, והייתה תפילתו כתפילת עני ואביון, לכן בקעה תפילתו שחקים והגיעה עד לכסא הכבוד, וירדו גשמי ברכה לרוב. ומכאן, שאין שום חסרון אם בגשתו לתפלה הוא רואה שאין בו כל זכות להתפלל, כי אדרבה מחמת מחשבות אלו יזכה שיתקבלו תפילותיו, כי אינו מבקש מחמת זכויותיו, אלא עומד כעני בפתח ומבקש מתנת חנם מאת בורא כל עולמים.

באר הפרשה - תולדות

1

נמשלה תפלתן של צדיקים לעתר, מה עתר זה מהפך הגורן הזה ממקום למקום, כך תפלתן של צדיקים מהפכת דעתו של הקב"ה ממדת אכזריות למדת רחמנות, עכ"ל.

וע"י התפילה נעשה המתפלל עצמו לבריה חדשה ומציאות אחרת, וכך ביאר ב"ש"ך על התורה (מגורי האר"י, ריש פר' תולדות), וז"ל. סיבת העקרות הוא כדי שיתפלל עליה ותתהפך לבריה אחרת (ע"י התפילה), לומר

כדי שיתפללו שניהם על הדבר"י, לפיכך הקדים התפילה שהיא העיקר והסיבה הראשונה שבשבילה בא העקרות לרבקה אמנו. וזה שדרשו ז"ל (שהש"ר ב לד) 'מפני מה נתעקרו האמהות, מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים'. ומכאן יש ללמוד עוד כח התפילה שהיא גדולה מאד"י ואפילו לשנות הטבע"י. ומטעם זה הזכיר לשון 'ועתה' ולא אמר ויתפלל או ויצעק, ושאר הלשונות, כי הוא מלשון עתר... כמו שאמרו בפ"ק דסוכה (יד.) למה

יא. נוראות מצינו בכוחה של 'תפילת אבות על בנים', דכתיב בסוף פרשת חיי שרה (כה ח-ט) 'וימת אברהם בשיבה טובה זקן ושבע ויאסף אל עמיו, ויקברו אותו יצחק וישמעאל', וברש"י, יצחק וישמעאל - מכאן שעשה ישמעאל תשובה, והוליק את יצחק לפניו, ואילו עשו בנו של יצחק אבינו לא עשה תשובה, ובו אמר קרא (לה בט) 'ויקברו אותו עשו ויעקב'. והנה, ביאורים רבים נאמרו בהבדל שביניהם מדוע זה עשה תשובה וזה לא, ואף שבוודאי אין לנו כל השגה לא באברהם אבינו ולא ביצחק בנו, ושמעתי מחכם אחד לבאר כי גדול כח התפילה של 'אבות על בנים', ולכן ישמעאל עשה תשובה שהרי אברהם אביו התפלל עליו לפני הקב"ה 'לו ישמעאל יחיה לפניך' (לעיל יז יח) ופירשו חז"ל 'ביראתך' (כמובא ברש"י), אבל יצחק אבינו שאהב את בנו עשו 'כי ציד בפיו - היאך מעשרין את המלח'... ולא ידע שעשו רשע הוא לא התפלל עליו, ולכן לא שב הבן הסורר בתשובה.

יב. רמז מצינו בפרשתן (כז כז) 'ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', שבא לרמז על גדולת כח התפילה ביום החופה, כי מהו אותו ריח שדה הרי זו תפילתו שיצא ביום חופתו - 'ויצא יצחק לשוח בשדה', וכעת בעומדו יותר משישים שנה לאחר אותה תפילה עדיין ראה פירותיה הטובים של אותה תפילה כשהתפלל אז על בנים צדיקים (הרה"ק מאזירוב ז"ע, מובא ב'שמן ראש' בפרשתן).

יג. מענין לענין, אספר מעשה נורא הוד שאירע לפני כשבועיים ב'הר הזיתים' שבעיה"ק ירושלים תובב"א, כשעה ומחצה לפני שקיעת החמה הובא 'נפטר' להר הזיתים, בבוא אנשי 'חברא קדישא' לקברו מצאו שהערביים שחפרו את הקבר חפרו בטעות את החלקה המיועדת עבור אשת הנפטר - ומקומה סמוך לאשה אחרת - מה שעיכב את קבורת האיש באותו מקום, לאור השעה המאוחרת (בירושלים מקפידים שלא לאחר את הקבורה אחר השקיעה - כל היכא דאפשר) לא יכלו אנשי הח"ק להמתין על הערביים ובעצמם חפרו קבר חדש - את המיוחד לאיש מעיקרא והניחוהו פנימה... אחר ככלות הכל פנו לספר את דבר המעשה לבני הנפטר - שכפי מנהג ירושלים לא ליוו את המת כלל וכלל ולא ראו בעיניהם את הנעשה, כשמוע הבנים כי כן היה ניתרו ממקומם בהתפעלות והשתוממות אדירה, וכה סיפרו, לפני כמשלוש חדשים כתב אבינו את 'צוואתו' ומסרה לנו, אחר שהות מועטת ביקש מאתנו את הצוואה ברצותנו להוסיף עליה עוד ציווי אחד - שרק יהודים יראי שמים יכרו את קברו, אבל אנו הבנים אמרנו לו 'כל המוסיף גורע' כי בוודאי לא יקימו בני חברא קדישא את הבקשה הזו - בקשה שלא נשמעה אף מפי אדמורי"ם ורבנים... בצר לו פנה אבינו אליכם אנשי חברא קדישא - ואף אתם עניתם פה אחד שמעולם לא נשמעה בקשה כזו, ואין בה כל ענין... כראות אבינו כי כך הם פני הדברים, נענה ואמר, לא את בני אבקש ולא את הח"ק, אפנה אל הקב"ה שהוא 'אדון הכל' ובידו עשות כרצונו, והחל להתפלל על כך, והרי לכם כמה סיבב הקב"ה למלאות משאלות לבו - אף שאין בזה כל ענין וכיו"ב, המבקש תתקבל תפילתו.

יד. אבל אמרו, שעיקר מעלת התפילה ופעולתה לטובה כשהאדם מכיר בזה שאין לו אל מי לפנות לבקשת עזרה וישועה רק מאת הבורא יתב"ש, כי אז יענוהו מן השמים בכל משאלות לבו. מעשה באברך ממכירי ויודעי שאחר שעברו שנים רבות מנישואיו עדיין לא זכה לזש"ק, ואחר הדרישה ברופאים הגיע ל'פרופסור משיח' הידוע כמומחה גדול והלה אמר לו כי עפ"י דרך הטבע לעולם לא יהיה לו זש"ק... כשמוע האברך דברים אלו נפלה רוחו בקרבו, ועל כולנה לא ידע להשית עצות בנפשו כי איככה יוכל לספר לבני הבית דיבוריו של הרופא על כן קיים בנפשו 'ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים' (ב"ב קטז.), מיהר לביתו של הגאון רבי חיים קיינבסקי שליט"א והזכיר האברך בפניו את מצוקתו, אמר לו הגר"ח, ולך איפה מה אעשה בני... משם יצא האברך ונכנס לביהכ"ס 'לדרמן' שהיה באותה

באר הפרשה - תולדות

שנחפכו והשתנו לבריה חדשה, וממילא הוסר הקשר והשייכות שהיו להם עם אומות העולם, ועי"ז יוכלו להקים את 'כלל ישראל' בקדושה ובטהרה.

זוהי דרך הישרה שיבור לו האדם, להיות תמיד עיניו נשואות השמימה לייחל ולקוות אל ה' וכדכתיב (תהלים כו יד) 'קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' - ראה כמה חזר לאמר קוה ושוב 'יאמץ לבך' לקוות אליו, ובכל עת יהא עומד ומפציר לפני קונו על כל דבר שנצרך לו¹⁰, כי הקב"ה מתאוה לשמוע קול תפילותינו.

אף אתה רחום וחנון - להיטיב לבריות

בפרשתן (כו ה) 'עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת מצוותי חוקותי ותורותי', לכאורה צריך ביאור, מדוע לא תלה ליצחק בזכות עצמו כי אם בזכות אביו אברהם. וב'ספורנו' כתב, וישמור משמרת - עשה תמיד המשמרת המיוחדת לי שהיא לגמול חסד, כאמרו (תהלים כה י) 'כל ארחות ה' חסד ואמת', ולכן תלה תמיד ליצחק בזכות אביו ולא בזכות עצמו, כאן, וכן בכתוב (כו כד) 'וברכתך והרבית את זרעך בעבור אברהם עבדי', כי מאחר ואברהם היה עמוד החסד, הן

שאינה זאת (רבקה) 'כת בתואל', כי אותה (רבקה) הייתה עקרה, וזו (רבקה החדשה) נאמר עליה 'ותהר רבקה', אם כן אינה אותה רבקה אלא רבקה אחרת. וכל זה כדי לנקות זרע ישראל כדי שלא יהיה להם שום אחיזה עם אומות עכו"ם... ולזה אמר 'ויעתר' כמו העתר שמהפך את התבואה מלמעלה למטה, כן נתהפכה מעקרות ל'ותהר רבקה' (ע"י התפילה)... ולאה לא הייתה עקרה כי היא הפכה עצמה בבכיייתה שהייתה בוכה כדי שלא תנשא לעשו כמו שאמרו חז"ל על הפסוק 'ועיני לאה רכות', אם כן אינה אותה לאה, כי אותה לאה היא לעשו, וזו (לאה) אחרת, עכ"ל¹¹.

והנה מצינו בחז"ל (בר"ר מה ד) שכל האמהות היו עקרות, וגבי האבות מצינו שרק אברהם היה עקר (ראה ילקו"ש רמז עח), ולהאמור יתבאר, כי יצחק ויעקב נולדו בטהרה מאבותיהם הקדושים, ע"כ היו יכולים להוליד בדרך הטבע, אבל אברהם אבינו שהיה בנו של תרח שעבד ע"ז, וכן האמהות היו כולן בנותיהן של רשעים, על כן היו צריכים להיות עקרות כדי שבדרך הטבע לא יוכלו ללדת, ורק על ידי ריבוי בתפילה אל השי"ת יפקדו בדבר ישועה ורחמים, וכיון שיהיו נענין בתפילה נמצא

שעה ריקם מבני אדם, וזעק אוי, רבש"ע, אוי, רבש"ע, לא פרופסור משיח ולא ר' חיים, רק אני ואתה נמצאים כאן, אינני סומך על איש בעולם רק עליך לבדך, עזרני עזרני, הושיעני הושיעני, וכהיום הינו אב ל9 בנים ובנות בליעה"ר. בענין זה רמזו צדיקים (עיי' ליקוטי הרי"ם בפרשתן) שיעקב אבינו נתברך (כו כח) 'ויתן לך האלוקים', וברש"י, יתן ויחזור ויתן. כלומר שאעפ"י שיתן לך הקב"ה כל שפע טוב, עדיין תרגיש שהנך נצרך לטובותיו ש'יחזור ויתן' לך, וזוהי ברכה שירגיש תמיד תלוי בחסדי הבורא וישא עיניו למעלה השמימה.

טו. וכדברי 'בעל העיקרים' (מאמר רביעי פי"ח) משל למלך שגזר על כל נתיניו הערלים שדינם למיתה, ופשיטא שמי שיחיש למול עצמו ינצל מהגזירה שהרי אינו בכלל הערלים, כמו"כ העומד בתפילה משתנית מהותו ו'אחר' הוא, ולא עליו נגזרה הגזרה.

ידועה הקושיא כיצד מועילה התפילה, וכי שייך 'שינוי רצון' אצל הבורא - לשנות מצבו של אדם ע"י התפילה, ומבאר הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (מאמרי שבתות מאמר ח ז), וז"ל. והנה כתבו על זה תלמידי הבעש"ט להיות על ידי התפלה נתדבק האדם במקום אחר יותר גבוה ונהפך לאיש אחר, והגם שנגזר גזירה על אותו האיש, הנה בהתפלל האדם אל השם הוי"ה ב"ה המהווה כל היות הנה נתדבק במקום יותר גבוה ונתהווה להויה אחרת, ואין כאן שינוי רצון, כי על אותה ההויה שהוא כעת לא נגזרה הגזירה (והוא גופיה מתרץ, דמעיקרא גזר הבורא שאם יתפלל תשתנה כל הגזירה טובה ולברכה).

טז. מעשה באחד מצדיקי הדורות שבנו קבל בפניו על פרנסתו הדחוקה מאד, נענה אליו אביו, האם הנך חושב שהקב"ה הוא אבי ואתה רק נכדו, הלא גם אתה בנו כמוני ממש, ומה לך כי תתאונן בפני, קום נא וקרא אל אביך אוהבך שבשמים, והוא ישפיע לך מזונך בכבוד.

יז. כשבנה גאב"ד פוניבז' זצ"ל את ישיבתו הרמה בעי"ת בני ברק יצ"ו הקים באותו זמן גם מוסדות לילדים מפליטי המלחמה שלא היה להם אב ואם ולא מצאו מנוח לכף רגלם... שם ניתן להם כל מחסורם באכילה שתיה לינה, מלבושים וכו' וכל הצטרכויותיהם ברוחניות ובגשמיות. באותם זמנים כשהגיע פעם למצב כספי קשה שאלוהו מדוע

באר הפרשה - תולדות

ה

שכשהבית דין של מעלה דנין את הדין, אף שגם בהם יש מלאכי רחמים מרובין (והם רובן של סנהדרין של מעלה העומדים מימין כסא הכבוד לזכות להגדון והם הנקראין 'נדיבים' כמו שכתב בספר שערי אורה) אפילו הכי יש בהם גם כן דין, מה שאין כן כשהקב"ה לבדו דן הוא רחמים מרובים, ועל זה אמר הכתוב (תהלים קיח ט) 'טוב לחסות בה' מבטח בנדיבים'.

וממשיך הח"ח, אבל אימתי הקב"ה בעצמו הוא הדיין בדבר הזה, כשהאדם הוא 'בעל חסד' ומעורר בזה למעלה את שורש החסד ועבור זה זוכה אחר כך שהקב"ה בעצמו הוא בעל דינו. וזהו כונת המדרש הנ"ל בוא וראה כחן של בעלי צדקה וגומלי חסדים וכו' שנאמר מה יקר חסדך אלוקים, היינו מה יקר הוא כשבני אדם מעוררים חסדך, ועבור זה זוכים שבצל כנפיך יחסיון ולא בצל אחרים, עכ"ל.^י

מלאום יאמץ - ואילו עשו אינו מסכים להתאמץ
בכהוא זה

ברש"י ריש פרשתן (כה יט) 'ואלה תולדות יצחק - יעקב ועשו האמורים בפרשה' ביארו צדיקים כי עשו נקרא כן על שם שהיה 'עשוי', וכמו שפירש רש"י על הפסוק (כה כה) 'ויקראו שמו עשו - הכל קראו לו כן, לפי

בגשמיות, והן ברוחניות - במה שהיה קורא בשם ה' בכל מקום, ומתחסד עם קונו 'להורות חטאים בדרך', על כן תלה הקב"ה ליצחק בנו בזכותו. ורק אחר שהחל יצחק גם כן לקרוא בשם ה' (בפסוק כה), אז כתיב ביה (שם כו - כט) 'ואבימלך הלך אליו מגרר... ראו ראינו כי היה ה' עמך... אתה עתה ברוך ה'', ומאז לא מצאוהו עוד תלאות באשר שמר את משמרת ה' - לקרוא בשם ה', 'אמנם ליעקב לא תלה בזכות אחרים כלל, כי מנעוריו היה יושב אוהלים, 'ללמוד וללמד' דעת את העם, בפרט באהלי שם ועבר ששם עלו כל מבקשי ה' בלי ספק, עכ"ל.

ובלומר, כי הדרך הישרה שיבור לו האדם היא שיחיה בכל עת כי ישנם עוד בריות בעולמו של הקב"ה, ובכל עת יתבונן כיצד אוכל להועיל ולהיטיב, ויצא מתוך הבוץ שהיצר משקעו פנימה יותר ויותר שלא לראות אלא את עצמו... מה רב טובם של גומלי חסדים, וז"ל הגה"ק ה'חפץ חיים' (אהבת חסד ח"ב פ"ד) איתא במדרש (רות רבה ה ד) בוא וראה כחן של בעלי צדקה וגומלי חסדים, שאין חוסין לא בצל שחר ולא בצל כנפי ארץ ולא בצל כנפי שמש ולא בצל כנפי חיות ולא בצל כנפי כרובים ולא בצל כנפי שרפים אלא בצל מי שאמר והיה העולם, שנאמר (תהלים לו ה) 'מה יקר חסדך אלוקים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון'. והכוונה הוא, דידוע

הקים מר שני מוסדות כאחד, וכי לא עדיף להקים את הישיבה ורק לאחמ"כ כשתעמוד הישיבה על מכונה יהא מע"כ פנוי לפתוח עוד מוסד, ויענם הפונוביז'ער הנה אמרו חז"ל (סוטה יד.) 'תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים', וכלומר, שכדי להצליח בקיום הישיבה עלינו לעסוק בד בבד עם גמילות חסדים, כי הא בלא הא לא קיימא. יח. הגה"ק רבי מרדכי באנעט היה נוהג שלא לאכול פת שחרית עד אחר שנתן מלחמו לדל ופיזר נתן לאביונים, והיה תולה עצמו בדברי הגמרא (ב"ב יב:) 'א"ר אבדימי דמן חיפה קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות, לאחר שאוכל ושותה אין לו אלא לב אחד. והיה מפרש דקודם שיאכל אדם וישתה יש לו 'שתי לבבות', דהיינו, שכיון שהוא מרגיש רעב וצמאון הרי שהוא יכול להרגיש גם את לב האחרים הרעבים וצמאים. אבל אחר שאכל ושתה הרי הוא שבע, וכיון שלבו שבע שוב אין לו אלא 'לב אחד' כי השבע מרגיש רק את עצמו, ואינו רואה שיש עוד בני אדם הרעבים והצמאים.

יט. ודע כי 'כמים הפנים אל פנים כן לב האדם אל האדם' (משלי כו יט) כלומר, כפי אהבתו את רעהו כך יאהבהו רעהו, ורמזו לה בפרשתן (כו מד-מה) 'וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת אחיך, עד שוב אף אחיך ממך ושכח את אשר עשית לו', ולכאורה צ"ב כפל הלשון, מדוע אמרה 'עד אשר תשוב חמת', וחזרה לומר 'עד שוב אף אחיך'. וביאר הגאון רבי יצחק בן הגאון רבי חיים מוואלאז'ין (בספרו 'פה קדוש') עפ"י דברי אביו הגר"ח (כתר ראש קיט) וז"ל, אמר רבינו, דבר מנוסה אם יהיה לאדם שונאים ח"ו, יפעל אצל עצמו שהם צדיקים גמורים, וידין אותם לכף זכות, ומיד יתהפך לבנם לאוהבים לו. ובזה ביאר הגר"צ את כפילות הפסוק, שבא לומר גם להיפך, אם רוצה האדם לבדוק האם פלוני שונאו יבדוק בעצמו אם לבו שלם עמו, וזהו שאמרה רבקה, מנין תדע שתשוב חמת אחיך עליך, בזמן שתרגיש כי כבר שב אף אחיך ממך - כלומר ששב והלך כעסך שבקרבתך עליו, הוסיף הגר"צ שאין זה רק סימן אלא גם סיבה - אם יסיר מעצמו כל תלונותיו על רעהו יפסיק רעהו מלשנוא אותו.

בארות המים', שמעצמו נתייגע 'לחפור'. ומהאי טעמא היה יעקב מפרכס לצאת לבתי מדרשות אף שלמד תורה במעי אמו מפי מלאך, כי יעקב נתאווה לחיי יגיעה, חיים שיש בהם יגיעה ועבודה^א.

בזה ובבא - חלקו של יעקב ובניו לעולם הזה ולעולם הבא

הנה איתא ברש"י בריש פרשתן שהיו יעקב ועשו מתרוצצים זה עם זה ומריבים בנחלת שני עולמות, ואמרו (עי' תנא דבי אליהו זוטא פי"מ; זוה"ק ח"א קמ"ג): שלבסוף נתפשרו - עשו נטל חלקו בעולם הזה ואילו יעקב נטל עוה"ב, ודע לך כי מאז נפרדו דרכיהם זה מזה, ואי אפשר לתפוס את החבל בשני ראשיו, כי המשקיע מעייניו בהבלי עולם הזה אי אפשר שיהא דבוק בשכינה ובדברים נעלים יותר, וכדאמרי אינשי 'מ'קען נישט טאנצען אויף צוויי חתונות' (אי אפשר לרקוד על שתי חתונות בבת אחת). ואין הכוונה ח"ו שהצדיקים אין להם שפע רב בכריות גופא ונהורא מעליא, הלילה מלומר כדבר הזה, כי אדרבה, העובד ה' זוכה שטוב חלקו בעולם הזה כדי שיוכל לעבוד בהם את ה', אלא שהוא יודע שכל הטוב והחסד אינם תכלית בפני עצמם^ב רק הם אמצעים שעל ידם יוכל לעבוד את בוראו במנוחת הנפש והרחבת הדעת ללא

שהיה נעשה ונגמר בשערו כבן שנים הרבה'. ובאמת שמו מורה על טבעו ומהותו, כי אין ברצונו של עשו להתאמץ ולהתייגע אלא אוהב את המנוחה והעצלות וכאילו כבר הכל עשוי.

ובמו שפירשו כמה שאמר ליעקב 'הלעיטני נא מן האדום האדום הזה' - שביקש שישפוך את הנזיד לתוך פיו, ואפילו פעולה קטנה כאכילה עם הכף מתוך הקערה לא אבה עשות. וכך עניינו גם בעבודת ה' שסמך על כך שהוא 'בנן של קדושים' - בנו של יצחק ובן בנו של אברהם אבינו, וכבר אינו צריך לעשות כלום לחובתו בעולמו.

לא כן היא מידתו של יעקב שתמיד היה 'יגע' בעבודה, וכפי שהעיד עליו הכתוב (להלן לב כט) 'כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל'. וכפי שפירש הרמב"ם ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ו) כמה שנאמר (כו יח) 'וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם', שהנה אברהם יצחק ויעקב הם המה האבות הקדושים, כי כל אחד מהם היה 'אב' בפני עצמו - שלא סמך על זכות אבותיו אלא נתייגע מעצמו, וזהו שאמר הכתוב 'וישב יצחק ויחפור את

כ. בפרשתן (כה כד) 'וימלאו ימיה ללדת והנה תומים', כתב הריטב"א (סוף פסחים, בפירושו על הגש"פ ד"ה ואתן ליצחק) לבאר מדוע נולדו יעקב ועשו כתאומים. כי רבים יענו ויאמרו - אין ביכולתי לעסוק בתורה ועבודה, כי מה אעשה שלא נולדתי לאב ואם צדיקים כפלוני הצדיק, או יאמרו מה אעשה ולא נולדתי בעת ששלט מזל טוב כזמן לידתו של פלוני, או במקום שנולד צדיק פלוני. לזה עשה הקב"ה שיהיו יעקב ועשו תאומים שנולדו לאותם אב ואם באותו המזל ובאותו המקום, ואעפ"כ זה פירש לרשעו וזה פירש לתומו וצדקותו. ללמדך, שלא הטבע גורם ולא המקום גורם כי אם רצונו ועבודתו של אדם הוא הקובע האם יהא כ"יעקב אבינו' או כעשו אחיו...

(ועיי' שו"ת פנים מאירות ח"א סי' לט, שמבאר הטעם שאומרים בתפילה 'אלוקי אברהם ואלוקי יעקב' ואין אומרים בדרך קצרה 'אלוקי אברהם יצחק ויעקב' - כי כל אחד מעצמו הגיע לחקר אלוך ולא סמך על מנהג אבות).

כא. ובזה יש לבאר מה שכתב הבעל הטורים (כה כה) 'עשו' בגימטריא 'שלום', ולכאורה תימה רבתי היא וכי עשו הוא איש השלום והלא בעודו במעי אמו כבר נלחם עם יעקב אחיו, וכולו אדמוני שופך דמים אשר ברכתו ותפירתו היא על חרבך תחיה, ומה לו ולשלום, אלא שכך היא מידתו של אותו רשע להיות המריבה עם כל העולם אך עם עצמו ו'יצריו' הקשים היה חי בשלום ובשלווה... ולא היה חולק ונלחם עם יצרו לשבור את טבעיו ומידותיו, אכן מידתו של יעקב היא ההיפך מן הקצה אל הקצה, שחי בשלום עם כל העולם חוץ מעם עצמו ולעולם מרגיז יצרו הטוב על יצרו הרע.

כב. וידע כי אין תכלית האדם ב'עולם הזה', ותמיד יהא דורש את ה' לדעת מה יהא בסופה, כלומר מה יעלה בגורלו, שמעתי מאחד מגדולי ראש הישיבות שליט"א, שבימי נעוריו היה דר בחו"ל, ובאותה העיר היה עובר נהר גדול ורחב ידים שבימות החורף היה נקרש ונעשה קרח קשה כאבן מחמת הכפור השולט שם בחוצות. יום אחד בא עשיר גדול לבית מושל העיר וביקש לקנות ממנו את שטחה של הנהר לבנות עליה בנין רב פארות, המושל שהסביר לו כי אין במקום הזה כל שוויות לענין בניית בנינים שהרי אך תנץ החמה בחודש ניסן ייהפך כל ביתו לתל חרבות... אך

באר הפרשה - תולדות

ולאום מלאום יאמץ - לא יגיע יעקב לשלימותו אלא ע"י עשו העומד לפניו לשטנו

ברש"י ריש פרשתן (כה יט) 'ואלה תולדות יצחק - יעקב ועשו האמורים בפרשה', רמזו בה צדיקים, שעל כל בר ישראל לדעת שהוא עומד תמיד בפרשת דרכים - וכידו הבחירה אם ללכת בדרכיו של יעקב דרך הטוב ועוה"ב, או בדרכי עשו דרך הרע, ועליו

הפרעות". לעומתו, הרודף אחר תאוותיו לא יוכל לזכות לכתרה של תורה ועבודה, וכמו שכתב ב'חובות הלכות' (שער חשבון הנפש פ"ג) 'ישתדל להוציא אהבת העולם הזה מלבו ולהגביר אהבת העולם הבא וכו', וכבר אמר אחד מן החכמים, כשם שלא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא תתחבר בלב המאמין אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא'.

הלה התעקש ותחב לידיו סכום הגון בו הוא קונה את הנהר ונגמר הקנין בין שניהם, מיד שכר פועלים והחל בונה בנין גדול רם ונישא, והיו הכל תמהים על אותו האדם שלא היה מוכר כ'משוגענער' (משוגע) המבזבז מעותיו לריק... שהרי בימות החמה הנהר שב ונהפך להיות מים חיים וצלולים, על מה יעמוד הבנין... אבל מכיוון שישלם את שכר הפועלים שתקו ועשו כרצונו. ואכן בסוף החורף נגמר הבנין בכי טוב וכמעט שכבר נקבע זמן חנוכת הבית, אך אויה... השמש יצאה על הארץ בימי ניסן, ובתוך כמה שבועות שקע הבנין בנהר הגדול מבלי להשאיר סימן כלל...

אחי ורעי אהובי וידידי, מה נשתנינו מאותו 'שוטה', בעמדנו כל ימי חיינו המועטים בזה העולם להשקיע כל כוחנו ומרצנו בקנייני עולם הזה מעלה ומטה, ובדרך מריבים עם פלוני, וחולקים עם משנהו וכיו"ב... והרי כל זה אינו דומה אלא למי שבונה ע"ג הקרח שבעוד כמה ימים יימס הקרח ונשאר 'קרחים' מכאן ומכאן, וכי כבר שמענו מי שחי באלפיים שנה האחרונים יותר ממאה וכמה שנים...

כג. כתב הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (וישלח ד"ה מי לך כל המחנה) עיין בבעל הטורים, כי יעקב לקח לעצמו עולם הבא ולעשו עולם הזה. והגם שאנו רואים כי יש בישראל גם כן עשירים, אמנם כל העשירים כולם הם מלאים יגון ואנחה, כאשר אנו רואים בחוש העין, ואין להם עולם הזה. אמנם אותם העשירים העובדים את בוראם מתוך עושרם - יש להם תענוג מתוך עושרם, כי עולם הזה שבא מן עולם הבא (כגון שהוא תומך תורה וכיו"ב) את זה לקח יעקב. וזהו 'למצוא חן בעיני אדוני', כי 'אדוני' סתם הוא השכינה.

הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע מתאר במתיקות את סדר הדברים שהתרחש בין יעקב לעשו, כי אחר שחילקו ביניהם, זה נטל עוה"ב וזה עוה"ז, הגיע יום השבת קודש ועשו נכנס לאוהלו של יעקב וראה זה פלא, יעקב ישב עם תלמידיו וערך להם את שולחנו הטהור כשעל השולחן הוגשו בשר ודגים וכל מטעמים, מיד פנה עשו אל יעקב בטרוניה ואמר לו, אחי הלא העולם הזה שלי הוא, השיבו יעקב כי היום שבת שהיא 'מעין עולם הבא' ושפיר יש לנו להתענג בברבורים ושלי ודגים, פנה עשו לדרכו. ביום ראשון בשבת שוב נכנס עשו לאוהלו של יעקב, והנה הוא יושב עם תלמידיו בסעודה רחבה כיד המלך, לתמיהת עשו הסביר לו יעקב כי היום 'ראש חודש', שבו שורה על האדם 'רוח יתירה' מגן עדן, על כן מצווה בו לערוך סעודה, ושוב הלך עשיו בפחי נפש. ביום חמישי בשבת חזר עשו, ושוב... אחיו מיסב באסיפת מרעים כסעודת שלמה בשעתו, עתה אמר לו יעקב אבינו היום הוא 'יומא טבא' לרבנן, כי למדנו את כל מסכת בבא קמא מרישא לגמירא, ועתה היא 'סעודת הסיום'. אם רצונך... הצטרף נא אלינו בלימוד מסכת בבא מציעא שנתחיל בה למחר, וכך תזכה ב'סעודה' בסיומה של בבא מציעא, ויהי ממחרת מיהר עשו להצטרף לספסלי ביהמ"ד... אך פתח בסוגיא הראשונה (של המסכת) - שניים או חזין בטלית, וראה את המצב... סגר את הגמרא מתוך כעס, וברח מביהמ"ד כל עוד נשמתו באפו.

בפחי נפש ניגש אל ישמעאל - כדת מה לעשות באחיו יעקב אבינו שלקח לעצמו את כל חיי העולם הבא ואף אינו חוסך מעצמו חיי העולם הזה. ייעץ לו ישמעאל שיפנה אל יעקב אבינו ויספר לו כי אין לו כל טעם והנאה בכל חיי העולם הזה בידעו שלאחר מלאת שנות חייו ילך לאבדון ולא יהיה לו חלק לעולם הבא, ונמצא שגם 'עולם הזה' אין לו. חזר עשו ליעקב ושטח לפניו את טענותיו, ויענהו יעקב, מבטיח אני לך שיהיה לך חלק בעולם הבא. וישב עשו לביתו שמח וטוב לב, ומאותו היום נהנה מכל תאוות העולם הזה. בבוא היום ועלה עשיו למרום תבע שיכניסוהו לגן עדן כי אחיו יעקב הבטיחו חלק בעולם הבא, טענו לעומתו מלאכי מרום, הלא כל ההבטחה על חיי העוה"ב לא הייתה אלא כדי שתחיה בשלווה בעולם הזה, אך כעת לאחר שאכן נהנית מהעולם הזה מתוך ידיעה שמצפה לך חיי עוה"ב שוב אין לך זכות לדרוש גן עדן ומקומך בגיהנום.

באר הפרשה - תולדות

יא

אלא שבאה לשאול למה נגזר עליה כן, וביחוד, אחר שהתפללה על הבנים מדוע יארע לה כן, 'ויאמר ה' לה שני גויים בבטנך... ולאום מלאום יאמין', פירוש, כי דייקא אחר ששמע ה' את תפילתה נתן לה בן צדיק, ולשלימות צדקותו 'זיכהו' שיוולד יחד עמו עשו אשר יעמוד לנגדו כל ימי חייו, וחדשים לבקרים יעמיד כנגדו 'מניעות' מעסק התורה והעבודה ומכל דבר שבקדושה^י, ואף בחיי העולם הזה ירדפהו מבלי לתת לו מנוח, וכשיעקב יתגבר עליו משם יבוא לתכליתו הטובה^י ונתמלאו משאלות לבה של רבקה, וזהו אומרו ולאום, כלומר הבן הצדיק, מלאום - ע"י אחיו הרשע יאמין - יגיע לידי צדקותו ומדרגותיו הגבוהות, ודייקא על ידו יגיע להיות בחיר שבאבות (בר"ר

לעשות הפרשה - להבדיל בין האור ובין החושך^י, ללכת אחרי ה' ותורתו^י.

וידע שיעקר סיבת יצירת ה'עשו' - צד הרע, הייתה כדי לזכות את ישראל בהתגברם עליו. וכך פירש הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע (ד"ה ותלך) דכתיב בפרשתן (כה כב-ג) 'ויתרוצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרוש את ה', ויאמר ה' לה שני גויים... ולאום מלאום יאמין', וצ"ב, ומהו המקרה הנורא שמחמתו הוכרחה למהר 'לדרוש את ה' ומה השיבו לה. אלא, שבוודאי ידעה רבקה שיהיה לה בן רשע, וכמו שדרשו חז"ל (גדרים לא.) כי ביצחק יקרא לך זרע - ולא כל יצחק.

כד. ולהרחקה זו יבוא רק ע"י קביעת 'גדרים וסייגים', וכה אמר הרה"ק ה"יטב לב' זי"ע בהספדו על הגה"ק המהר"ם ש"י"ק זי"ע (נפש יהונתן, בפרשתן) דהנה בעשו כתיב 'ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אוהלים' וצ"ב, מה 'דבר והיפוכו' יש כאן, מה ענין איש שדה ליושב אוהלים, אלא דחז"ל אמרו על הפסוק (שמות כב ל) 'ובשר בשדה טריפה לא תאכלו' ואמרו חז"ל (חולין קטז): דהיינו בשר שיצא חוץ למחיצתו, וכלומר ש'איש שדה' מרמז על מי שאין לו מחיצות, ולא הציב לעצמו גדרים וסייגים, זה האיש טריפה הוא, לעומתו יעקב אבינו נקרא 'יושב אהל' הוא מוקף מארבע צדדיו במחיצות - גדרים וסייגים להתרחק מן העבירה (ובא לשבח את ההמהר"ם שכל ימיו הלך בדרכי אבות והציב גרי קדושה), וזה כל ההבדל בין יעקב לעשו - אם יש לאיש גדר וסייג הרי הוא מבני יעקב ולהיפך חז"ל...

כה. כה כתב הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע, וז"ל. 'ותלך לדרוש את ה' (כה כב), ופירש רש"י להגיד לה מה תהא בסופה, אמר אא"ז צוק"ל ששמע בילדותו מאחד בדרך צחות, כי רבקה סברה שהוא ולד אחד וכיוון שראתה שפעם מפרכס לתורה ופעם להיפוך שפטה בדעתה שהילד היולד יהיה הפכפך לפעמים טוב ולפעמים רע והעולם אומרים אם הסוף טוב הכל טוב, היינו אם על כל פנים קודם המיתה יהיה טוב, אז יהיה לו תיקון. על כן הלכה לדרוש מה יהיה בסופו של אותו הולד, היינו קודם המיתה אם על כל פנים בסופו יהיה טוב עכ"ד (וכן הוא להדיא במהר"ם שיק על התורה)

נוראות מצינו בענין זה ב'בעלי התוספות' על התורה, דכתיב בריש פרשת חיי שרה 'ויהיו חיי שרה' ופירש"י כולן שוין לטובה. וקשה, דגבי ישמעאל נמי כתיב (כה יז) 'ואלה שני חיי ישמעאל', ושם אי אפשר לדרוש 'כולן שוין לטובה', אלא מבאר ה'תוספות' וז"ל. איכא למימר שעשה תשובה (כדפירש"י גבי ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו), וגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, וכל השנים שהיו קודם לכן - כל הרע שעשה לא נחשב לכלום, והיה כמי שעשה תשובה כל ימיו. וכבר אמר אחד מנקיי הדעת בצחות, 'חברותא' יש לי בכל עת הלימודים, חברותא זה 'דייקן' נפלא הוא, ומתייצב בכל יום בשעה שקבעתי מאתמול לעסוק היום בתורה, לעולם לא יאחר לבוא אפילו ברגע אחד... אף יקדים אותי, כי בכל עת בואי לביהמ"ד מוצא אני כי כבר הוא יושב בסמוך למקומי וממתין לי שאבוא. ולא עוד שהוא בעל כשרון גדול... מוחו שנון ומחודד... לעת הצורך ילמדני סוגיות שלימות על 'דרך הפלפול' הפלא ופלא, ושמא תרצו לדעת מיהו ומהו - זה ה'יצר' בכבודו ובעצמו... שעדיין עומד על משמרתו יומם ולילה לא ישבותו.

כז. ודע, כי לא רק ברוחניות הדברים אמורים, אלא כל חיותו של האדם בזה העולם בא לו מהקושי העובר עליו, אלא שהמשכיל יעבור את הקושי בתורה ועבודה ועי"ז ינצל מעבור אותם בעניני העולם, וכך כתב ה'חתם סופר' זי"ע בפרשתן (תו"מ עה"פ ויתן), 'ויתן לך האלוקים, ולעשו אמר משמני הארץ יהיה מושבך... ועל חרבך תחיה'. הנה לגבי בני ישראל כתיב (ויקרא כו ו) 'ונתתי שלום בארץ וחרב לא תעבור בארצכם', ויובן בהקדמת דברי חז"ל (אבות ד כב) 'על כרחך אתה חי', ועל דרך מליצה פירשו חיותו של אדם באה לו מה'על כרחך' (שדאגות האדם הבאים עליו בעל כורחו, מזה חיותו), כי הבטלה מביאה לידי שיעמום (כתובות נט:), ומי שיש לו כל משאלותיו בלי שום מניעה יום יום מואס

באר הפרשה - תולדות

יב

ש'ידו אוחות' בעקב עשו - כי יש לו שייכות עם הרע, והוא מתגבר על הרע הזה, כי זה כל האדם, ורק מזה יש לבורא נחת רוח.

יש שביארו, שמהאי טעמא רצה יצחק לברך את עשו, כי בראותו האיך שנוצר ונולד עם טבעים רעים וקשים, אמר, הנה בני זה נולד בתכונות רעות ומגונות ולכן יצא ממנו מה שיצא, על כן אברכהו, שהרי איננו אשם במצבו זה, ואילו לעומתו יעקב אחיו אין מגיע לו שכר שהרי צדיק גמור הוא בטבעו מלידה. באותה שעה נכנס אליו יעקב, ואמר לו - אנכי עשו בכורך (כו יט), דע לך אבי, שאינני צדיק גמור כמו שחשבת, אלא נדבק בי מרשעותו של עשו, ויגיעה רבה עלי להתייגע כל ימי חיי להפטר מזה, ומכיוון שכן, אף לי חלק ונחלה ב'ברכות'. כשמוע יצחק את דבריו, קרא לו וימש את ידיו ואמר 'הקול קול יעקב והידים ידי עשו', אכן קולך הוא קול הקדושה, אך רואה אני שנוקדה כך ממידותיו של עשו הרשע, ועל כן אברכך בזייתן לך'.

עפ"י י"ז יבואר נמי כי כשחזר עשו הרשע מצדו נענה וזעק 'הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמיים' (שם לו), מששמע יצחק כי כן, אמר אם אכן יש לו שייכות

עו א) כ"י, כי מבלעדי ה'עשו' לא היה להקב"ה כל חפץ בו, שהרי 'מלאכים שאין בהם יצר הרע' יש לו די בשמי ערבות, לאלפים ולרכבות.

נוראות כתב הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע, (בר"ה עוד נראה לפרש... כי הנה שמעתי בחלום) דלכאורה קשה מה טענה היא על עשו שהיה 'רשע', הלא עוד בהיותו עובר במעי אמו טרם היה לו יצר הרע (כמסקנתו של רבינו הקדוש [בסנהדרין צא:] שיצה"ר בא בעת הלידה) כבר היה מפרכם לצאת לבתי ע"ז, והיינו שעצם יצירתו הייתה ברע, ומה טענה יש עליו עד שרשע יקרא, אלא מבאר הרה"ק, שאכן עשו נולד ב'טבע רע', ומכף רגל ועד ראש לא היה בו מתום, לאידך, יעקב אבינו נולד בקדושה עילאה לאין ערוך, אמנם מאחר ו'תאומים' הם היה בהם 'עירוב' מעט זה בזה, ולכן אחו יעקב בעקבו של עשו הרשע, לרמוז שנדבק בו מרשעותו של עשו, וכן נדבק בעשו מעט מקדושתו של יעקב, וזו הייתה כל עבודתם בהאי עלמא - על יעקב להסיר לגמרי את זוהמת עשו מעליו, ואילו על עשו להגדיל ולרבות את חלקו של יעקב אשר בו - שהוא עצמו יתעלה ויתעבד לטב, ולכן קרא הקב"ה בעצמו את שמו 'יעקב' על שם אחיות העקב, כי זה עיקר חשיבותו

בחיינו, וכבר היה מעשה בזמנינו, מי שאיבד עצמו לדעת, והניח אחריו מכתב כי מרוב עשורו וכל תאוותיו הוא מואס בעולם, והרג את עצמו. (ועל כן נתן הקב"ה בטבע העולם) שיהיה אדם דואג ומצטער, וחוזר ומרויח, יורד ועולה, קונה ומוכר, עתים רעה עתים טובה, ואין לו שלום ומנוחה בדעתו, ולעולם עייף וייגע, וזה הוא כל חיותו.

וזה פירוש 'על חרבך תחיה', אין הכוונה לחרב המלחמה, אלא, שתמיד יהיה לוחם עם עצמו ומשם חיותו, כי לולא כן (והיה מתברך רק שאר הברכות, בלא ברכת על חרבך תחיה) והיה יושב במשמני הארץ זו איטליה של יוון (בר"ה סו ז), היה מואס בחייו כשור פטם ההולך למות. לכן, בירכו 'על חרבך' - מזה 'תחיה'. אמנם, כל זה אינו אלא גבי אומות עולם, אבל בני ישראל יבואו לידי חיותם ביגיעה ב'יפה שעה בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי העוה"ב', וכדכתיב (דברים ל ב) 'כי הוא חייך ואורך ימך', וכתיב (שם יט) 'ובחרת בחיים'... ולכן אמר להם בברכו אותם (ויקרא כו ד - ו) 'ונתתי גשמיכם בעתם והשיג לכם דיש את בציר... וחרב לא תעבור בארצכם' כי אחרי שהם מקיימים התורה - בחוקותי תלכו, כבר יש להם חיות מ'עמל' התורה ואינם נצרכים לחרב וטרדות כפשוטו. רק 'עשו' נצרך ל'על כרחך' של קושי וטרדות בעולם הזה... אבל יעקב בבחירתו לעמול בתורה, חוסך מעצמו שאר יסורי העולם הזה.

כח. כה אמר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, שהרי אמרו חז"ל (תנחומא הקדום והישן כה כט, זוה"ק ח"א קמב:) שבו ביום שמת אברהם אבינו מת נמרוד. ביום שמת יעקב אבינו מת עשיו אחיו (סוטה יג). גם אצל משה רבינו נאמר (במדבר לא

ב) 'נקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים אחר תאסף את עמך', כלומר, משימותו המדיינים ובלעם הרשע מיד ימות גם משה רבינו. וביאור הדבר, כי כל חיי האדם הם למען מלחמתו כנגד הטומאה העומדת לנגדו להכשילו ולהפילו. ע"כ, באותו יום שמת נמרוד שהוא היה ה'כנגד' לעומת אברהם אבינו בע"כ אף אברהם הסתלק, כיו"ב מת יעקב אבינו כשמת עשו כי כל חיותו לא הייתה אלא מכוחו של עשיו המתנגד. וכן מתנגדו של משה היה 'בלעם', וכמו"ש חז"ל (במד"ר יד ב) 'לא קם בישראל עוד נביא כמשה, בישראל לא קם אבל באומות העולם קם, ומאן הוא - בלעם', ע"כ מיד במיתת בלעם נאסף משה רבינו אל עמיו.

באר הפרשה - תולדות

יג

הוא מפסיד את הבכורה, עשה ככל אשר לאל ידו ואחז בעקבו... ואכן בזכות זה נתגלגל שסוף דבר באה אליו הבכורה, כאשר עברה על עשו רוח שטות למכור את הבכורה בעד נזיד עדשים, כי הקב"ה 'הרואה ללבב' ראה תבערת לבו וסייע בעדו להשלים רצונו. וללמדנו בא, שאף אם נראה לאדם כי כל השערים ננעלו בפניו, אם ישתוקק ככל ליבו ובכל נפשו, ולא ינוח ולא ישקוט ויעשה ככל אשר בידו, לבסוף יעזרהו הקב"ה שלא בדרך המבצע וישיג את שאהבה נפשו¹¹.

בדברים האלו כתב גם ה'דברי ישראל' ממאדו"ץ זי"ע (בפרשתן ד"ה עוד יאמר ברש"י) עה"פ (כה כב) 'ויתרוצצו הבנים בקרבה', וברש"י, 'כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרנס לצאת, עוברת על פתחי עבודה זרה עשו מפרנס לצאת, ולכאורה מדוע פרנס יעקב בחינם לצאת, וכי לא ראה שא"א לו לצאת כי עשו עומד לפניו ומעכבו מלצאת. אלא, דאיתא ב'זוהר הקדוש' (ח"א סט:;) (בתרגומו) כל

ל'ערמה', מתוך רשעותו של עשו שנדבקה בו, ועליו להתייגע להיטהר ממנה, אזי גם ברוך יהיה (שם לג).

ידו אוחזת - אין הקב"ה דורש מהאדם רק עד כמה שבכוחו לעשות

בפרשתן (כה כו) 'ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשו', וכל הרואה יתמה, מדוע אחז בעקב עשו וכי עלתה על דעתו שיוכל להשיבו למעי אמו לאחר שכבר יצא לאוויר העולם, ומה תועיל אחיזתו בעקביו. וביאר הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע עפ"י דברי הרה"ק מקאצק זי"ע שכל מה שהאדם מתייאש הן ברוח הן בגשם, אינו אלא מכיוון שהוא חושב שהוא עושה והוא פועל... על כן כשיראה שלא יעלה הדבר בידו, הוא מתייאש ועוזב את הכל. אבל המאמין יודע כי כל מעשי האדם אינם אלא השתדלות עד כמה שידו מגעת, אבל מה שייעשה ייעשה בידי הקב"ה 'אדון כל המעשים', ובאמונה זו לא יתייאש לעולם שהרי אין הדבר תלוי בו יעשה כפי יכולתו ותו לא מידו. כיו"ב, כשראה יעקב כי

כט. והקב"ה יושב ומצפה על כל איש יהודי יהיה מי שיהיה שישוב ויתקרב אליו, וכפי שיש ללמוד ממה דכתיב בפרשתן (כו טו) 'ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול... ותלבש את יעקב בנה הקטן', ולכאורה יפלא שהרי 'תאומים' היו ונולדו כאחד ומדוע יקרא זה 'קטן' וזה 'גדול'. ורמזו בה הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע, במשל למי שבכה לפני בני משפחתו כי אביו הזקן פסק מלראות ומלדבר וכו', ולמחרת הוא שומע את בנו בן ארבעת השנים בוכה ומיילל על זה שאחיו הקטן שעדיין לא מלאו לו שנה תמימה גם כן אינו יכול להלך ולדבר, ונהיה שחוק גדול בבית... וההסבר, כי הקטן שאינו הולך ברגליו ואינו מדבר הרי כל עתידו לפניו, ועוד יבוא יום ובעזה"ש"ת הוא יתחיל להלך ולדבר, לעומתו, הזקן פסק מללכת ומלדבר, ואבדה תקוותו, כי ההליכה והדיבור לא יחזרו אליו, זה דבר הגורם צער וכאב. כך הם 'יעקב ובניו' נקראים 'קטן' לומר שאף נפילתם איננה סיבה מספקת לבכות ולהתייאש, כי עדיין כל עתידם לפניהם - לשוב בכל עת ולהתחדש מעתה לעשות רצון אביהם שבשמים... ואילו עשו 'מוכן' הוא, ולעולם לא יתקן עצמו - זה אכן צער וכאב.

עוד מבאר הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע (מאמר מרדכי, הובא ב'יסוד צדיק' תולדות), כי אין ההורים בודקים את התינוק קטן בגשתם אליו האם הוא נקי, אלא מחבקים ומנשקים אותו וחיבה יתירה נודעת לו, ואילו בן גדול המלוכלך הכל מתרחקים מאתו. ולכן כינה את יעקב אבינו 'קטן', כי יעקב ובניו ינוחו בחיק אביהם שבשמים אשר מקרבם מחבקים ומנשקים בכל מצב שיהיו, אף כשהם מלוכלכים בכתמי העוונות, ואילו את הנכרים בני עשו כינה הכתוב 'הגדול' כי מהם הוא מתרחק ואינו מושיעם כי מלוכלכים הם.

כן יושב הקב"ה כביכול ומצפה לתפילתו של כל איש מישראל. בשנת תרפ"ד שהה הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע בגראדנא, והמוני בית ישראל צבאו על פתחו לזכות לחזות בזיו פניו ולהתברך מפיו. נענה ה'חפץ חיים' לקהל הבאים ואמר, דעו לכם, כי כל אב אוהב את בניו, והוא מצפה בכליון עיניים, מתי יבוא בנו לפניו ויבקש מאתו שיטיב עמו. והנה, אם הבן לא בא אצל אביו בשעה שהוא נצרך לדבר מה, ובמקום זה הינו שולח שלוחים אל אביו שהם יבקשו בעדו, הרי 'שליחות' זו גורמת עגמת נפש לאב. כך נמי, הקב"ה מצפה כביכול לתפילתו של כל אחד מכם (ומדוע מרדפים אתם אחר ברכתי), ושמא תאמרו, שאותי מחבב הקב"ה יותר מכם, אף אני אענה כנגדכם ואמר, חס וחלילה... חס וחלילה... אלא הקב"ה אוהב כל אחד מבניו אהבה שווה, כי כולנו בניו של מקום. ואם תוסיפו לומר שיש עוונות בידיכם, דעו לכם שהקב"ה יושב ומצפה לבניו שיבואו להתפייס עמו, ויבקשו ממנו 'החזירנו בתשובה שלימה לפניך'.

שביניהם, כי הנה יעקב אבינו נקרא שמו 'יעקב' על שם ש'ידו אוחזת בעקב', ועקב הוא גם מלשון 'סוף', כי כך הייתה דרכו של יעקב אבינו, להביט בכל עת נסיון אל סוף דבר, והיה מתבונן על תכליתו האם יצא מכך טוב או רע, ולפי"ז גמר אומר אם לעשות הדבר או לאו"י. משא"כ עשו כשמו הוא 'עשו' מלשון עשיה, ומעולם לא עמד להתבונן קודם עשותו איזו פעולה, האם ירויח מעשות זאת או יפסיד ברוחניות ואף בגשמיות, אלא עשאה בלא מחשבות רבות, ועל כן עשה תועבות רבות כי לא היה מחשב חשבונו של עולם לאן אתה הולך, אלא חי את הרגע ואת התאוה שבערה בו בעת הזאת"י.

ראש חודש כסלו - יום סליחה כיום הכיפורים

כתב בספר 'ליקוטי צבי', הנה מצאנו ברש"י ישן (בתנ"ך דפוס שנת ת"ס) על הפסוק (ימיהו לו ט) 'קראו צום',

הרוצה ונכסף לראות ולדעת, אע"ג שאינו יכול להשיג הדבר, הכל משבחים אותו בשבת גדול - על עצם השתוקקותו ורצונו הטוב. כיו"ב, יעקב אבינו ברצונו החזק לצאת פרכס אף שידע שלא יעלה בידו, ונכתב זאת זכרון בספר ללמדנו על מעלת הרצון אשר הכל משבחים אותו? ומסיים הדברי ישראל וז"ל. 'וכן מעשי אבות ירשו בני, שעומד בחנות מוקף במרדנות המשא ומתן, ובתוך כך בא לו מחשבה טובה ומפרכס לצאת לתורה, ואע"ג שלא יכול לצאת שבתא איהו דיליה (וזהו שבתו)'. כי ברצון זה עצמו הרי זה משובח"י.

הרואה את הנולד - מעלתו של יעקב שהיה מתבונן בכל דבר על תכליתו ואחריתו

איתא מהרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע (אות א) לרמוז בשם של יעקב ועשו את מהותם וההבדל

ל. מעשה באיש שבימים מקדם (לפני המלחמה) לא היה שומר תורה ומצוות, באמצע המלחמה כשנקלע לעת צרה וצוקה קיבל על עצמו שאם יינצל ונפשו תנתן לו לשלל, יתחיל להניח בכל יום תפילין (בעת המלחמה לא היו לו תפילין כלל). ואכן בניסי ניסים נשאר הלה שריד יחידי מכל מחנהו. ביום 'שחרורם' נלחמו צבא ארה"ב בחיילי האויב ימ"ש, ובתוך הקרב נפל 'טיל' על ידו השמאלית והיא נקטעה... אחר זמן כשהגיע היהודי לחוף מבטחים בארה"ב נכנס אל הרה"ק ריי"צ מליובאוויטש זי"ע ושטח את תמיהתו, וכי בדיוק יד זו שעליה הייתי אמור לקיים הבטחתי ולהניח עליה תפילין היא נפלה, ענהו הריי"צ, אם היתה ידך נשאת היית יכול לחשוב שהקב"ה נצרך להנחת תפילין שלך, וזה אינו - כי אין הקב"ה צריך לפעולות גשמיות בקיום המצוה כי אם בטהרת והתעוררות הלב בעת קיום המצוה, וזה יש בידך לעשות גם כאשר אין לך יד...

לא. בימי חורפו היה הגה"ק מטשעבין זי"ע עוסק במסחר לפרנסתו, ורק בשנים המאוחרות יותר נתמנה לשמש כמרא דאתרא. לימים העיד ואמר שבשנים הראשונות כשעסק במסחר השיג יותר השגות בתורה מבשנים שלאחמ"כ, כי בעת שעסק במסחר הייתה תשוקתו לתורה גדולה עד מאד, וממילא כשסיים את המסחר היה נכנס לבית המדרש לגמוע דברי תורה כאדם צמא שלא בא מים אל פיו משך שלושה ימים.

לב. וביותר הדברים אמורים לענין 'הדיבור', כמאמר החכם, בטרם שהוצאת הדיבור מפיו הינך הבעלים על הדיבור, אבל לאחר שהוצאתו מפיו הרי הוא בעלים עליך, כי לעולם לא תוכל להחזירו אפילו בעד כל הון דעלמא (כי גם אם תזהיר באלפי אזהרות את מי ששמע אותך מדבר, אל תאמר לפלוני שכך וכך אמרתי, מי ערב בערך שישמע לקולך), על כן 'חשוב הדיבור קודם שתוציאנו מפיו' (אגרת הרמב"ן).

לג. אמנם דרכו של יצר - לבלבל את האדם בעת הנסיון, וכן מצינו אצל עשו הרשע, שהיה מתאונן על יעקב 'את בכורת לקח' ויעקבני זה פעמיים, ואינו מובן כלל, איזה טענה יש לו לעשו על יעקב, הלא הוא בכבודו ובעצמו מכר את בכורתו תמורת נזיד עדשים בשטר 'כתוב' וחתום, ומה רוצה הוא מיעקב, אלא, בשעת מעשה, כשהיה עיף ויגע, לא ראה לנגד עיניו כי אם 'נזיד עדשים', ורק לאחר מכן כששבה אליו דעתו החל זועק מרה 'את בכורת לקח'. כתיב (כה ל) 'ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדום האדום הזה על כן קרא שמו אדום', וצריך ביאור, מדוע נקרא 'אדום' ולא 'הלעיטני' או 'נא'. אלא ששמו של אדם ניתן לו על שם 'מהותו', וכאן כשנכנס עשו הביתה לא ראה כלום לנגד עיניו, כי אם 'אדום' - אדום, ולא חשב אף לרגע אחד האם 'אדום' זה מאכל אדם או מאכל בהמה, האם קשה הוא או רך, האם מזיק הוא לבריאות או לאו, אלא 'אדום... אדום...' ותו לא מידי, על כן קרא שמו אדום כי זאת הייתה כל מהותו, לבקש ולשאול כל אשר תאוה נפשו מבלי לחקור האם טוב הוא הדבר אם לאו. ושומר נפשו ירחק מהנהגה זאת.

יהודה הלוי, על נוסח תפילת המוספין בר"ח, ראשי חודשים לעמך נתת, זמן כפרה לכל תולדותם שהכוונה בתיבת 'תולדותם' עולה על כל התולדות - המעשים, שעשה אדם משך כל ימי החודש. וביום ראש חודש ביד האדם לתקן את כל אשר שיחת משך ימות החודש, ולכן בא עולת ראש חודש, ככפרה ביום המכפר, ביום ראש חודש. וממשיך ה'ארחות חיים' לבאר מה שאומרים אנו שם בתפילה זכרון לבולם יהיו ותשועת נפשם מיד שונא שביום זה יש זיכרון לפני ה' להנצל מן היצר.

יושב אוהלים - עיקר הצלחתו בתורה ע"י היגיעה וההתמדה

בפרשתן (כה כז) ויעקב איש תם יושב אוהלים¹, הזמן גרמא בפרשתו של יעקב אבינו להוסיף חיילים להתגבר בעוז ותעצומות בעסק התורה מתוך יגיעה² ובוה נזכה שיגיעו מעשינו למעשי אבותינו - אבות עולם

- היה יום הצום ההוא בראש חודש כסליו, והוא יום סליחה ביום הכיפורים. ומביא ה'ליקומי צבי' בשם הקדמונים, טעם מדוע יום ראש חודש כסליו הוא יום המסוגל למחילת עוון ולכפרת פשע, שכל החטאים שאדם עובר למן ראש חודש ניסן ועד לירח האיתנים, מוחלים לו בבוא יום הכיפורים כששב בתשובה. ובאם אינו שב בחודש תשרי עד יום הושענא רבה, אזי ממתנים לו עד 'יום צום' זה ראש חודש כסליו. כי ביום זה נשלמים ארבעים יום מהושענא רבה, והם נגד ארבעים היום של קבלת הלוחות. על כן בזה היום יש כוח גדול לכל הפושט ידיו בתשובה לפני אביו שבשמים. כי הוא מסוגל ביום הכיפורים ממש³.

איברא, בכל ראש חודש וראש חודש הוא זמן המסוגל לכפרת העוונות, אם ישוב בתשובה שלימה מיד יקבלוהו. ואיתא ב'בית יוסף' (בטור סי' תכ"ג בר"ה ועומדים) בשם ספר 'ארחות חיים' (הלכות ר"ח סי' ב) בשם רבינו

לד. מסופר על הרה"ק רבי אהרן מטשרנאביל זי"ע אשר פעם אחת כשהקיץ משנתו בר"ח כסליו סיפר שהיה עתה בעולמות העליונים ושמע קול רעש גדול, ושאל מה יום מיומיים, והשיבו לו שהיום - ר"ח כסליו הוא בבחינת יוה"כ, והוא יום מחילה סליחה וכפרה לישראל, כי בחנוכה גמר חתימה טובה וההארה של חנוכה מתחלת כבר מראשית החודש (מובא בילקוט מאורי אור).

לה. בפרשתן (כה כז) ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב איש תם יושב אוהלים. ולכאורה צ"ב, מדוע שינה בלשונו, כי על עשו אמר יודע ציד, ואילו גבי יעקב לא אמר יודע תורה, וביאר הגאון ה'שבט הלוי' זצוק"ל דבשנות עלומיו כאשר למד בישיבת 'חכמי לובלין' המעטירה, בא רב אחד לדרוש בישיבה, ובתוך דבריו אמר, ראיתי בני עליה ומועטים מהם הינם בעלי כשרונות, כי לא הכשרונות יעמדו לאדם בדרכו להצליח בתורה, אלא מידת התמדתו ויגיעתו, וכן העיד הגר"ש בעצמו שכל גדולי תורה שנתגדלו בישיבה דשם היו העמלים והיגיעים (אף בעלי הכשרונות שנתייגעו בתורה נתגדלו כראוי בתורה, כי אין הכוונה לומר שבעלי כשרונות אינם יכולים להצליח ח"ו), ועל כן בבוא התורה לשבח את יעקב אבינו, לא שיבחוהו בכך שהיה יודע תורה, אלא בכך שהיה יושב אוהלים בהתמדה רבה ועצומה. ומכאן תשובה לכל האומר לא אלי הדברים אמורים, כי דל כישרונות הנני, ולא לדידי ודכוותי לעסוק בתורה, כי טעות גדולה בידו, כי לא הכישרונות קובעים את ההצלחה בתורה, אלא היגיעה - כשור לעול וכחמור למשא היא אשר תביא את האדם להיות 'בעל תורה'.

וכן איתא בתרגום יונתן בן עוזיאל על הכתוב (כה כז) ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם יושב אוהלים ומתרגם והוה עשו גבר נחשירכן... ויעקב תבע אולפן מן קדם ה', ופירוש 'גבר נחשירכן' - אדם בטל שאין עושה מלאכה' ואילו יעקב אבינו היה 'תבע אולפן' היינו שהיה מבקש את השי"ת. ומכאן, שהיינו גופא ההבדל בין יעקב לעשו, כי עשו היה יושב ובטל כדמתקריא בלשונו ליידיג-גייער, ותוצאותיה שהרשיע עד מאוד, אבל יעקב אבינו לא נח על מקומו, אלא תמיד היה דורש ומבקש את השי"ת ובוה נתעלה לרום המעלה וזכה להיות יעקב שלימתא - בחיר שבאבות.

לו. בפרשתן (כה כב) ויתרוצצו הבנים בקרבה' ובמדרש (רבה סג ז) כשהייתה עוברת על פתחי בתי כנסיות ובתי מדרשות היה יעקב מפרכס לצאת, ולכאורה קשה מה הורע לו בהיותו במעי אמו עד ש'פירכס לצאת', הרי זכה ללמוד שם תורה מפיו של מלאך האלוקים, אך על פי האמור יובן ככפתור ופרח, כי הלימוד מהמלאך הוא ללא יגיעה על כן 'פירכס לצאת' - לישוב באהלה של תורה ולהתייגע בעמלה.

השקיעו בעסק התורה את כל אונם ומרצם, מנח המוזכר בפר' נח (רש"י ז ב) שלמד נח תורה, אברהם אבינו - היו לו ד' מאות פרקים במסכת ע"ז (ע"ז יד:), יעקב - 'ישב אהלים' (בראשית כה כז) ונטמן י"ד שנה בבית שם ועבר ש'לא שכב במקום ההוא' (מדרש תהלים קכד א), משה רבינו - ישב בשמים כמה פעמים מ' יום בשמים ממעל לחם לא אכל ומים לא שתה והגה בתורה, דוד המלך - טוב יום שאתה עוסק בתורה (שבת ל.), וכך היה במשך כל הדורות - תנאים ואמוראים ראשונים ואחרונים כולם 'בעלי דעה' שהשקיעו כל חיותם במסירות נפש בעסק התורה, אף אנו נלך בדרכם וייטב לנו בזה ובכא"ז.

רחמנא אידכר לן זכותיהו דאברהם רחמא, דיצחק עקידא, ודיעקב שלימא (כולם הוזכרו בהאי פרשה), בשפע רוב טובה וברכה ברו"ג, באמונת איתן בצור כל עולמים, ובעסק התורה והמצוות על ישראל שלום אכי"ר.

באופן אחר מבארים בשם הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע שללמוד בכפיפה אחת עם 'חבר רע' אינו כדאי אפילו אם הלימוד הוא מפי מלאך משרת (י"א זה בשם הגר"ש סופר). ובכלל היגיעה, הזהירות שלא להיות 'מפסיק ממשנתו', אמרה נאה שמעתי לבאר את דברי המשנה (אבות ג ז) 'המהלך בדרך ושונה, ומפסיק משנתו ואומר מה נאה אילן זה, ומה נאה ניר זה, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, כי כדוגמת הנוסע במטוס (פליגעי"ר) ולפתע שומעים הנוסעים מאן דהו האומר הביטו וראו איזה אילן נאה נראה מחלון המטוס - מה יחרדו שאר הנוסעים בידעם כי תוך כמה רגעים הם נופלים על הארץ - שהרי אין רואים ממטוס אילנות... כך נמי הרואה אילנות באמצע לימודו עומד הוא בפני נפילה... לז. אלא שהתורה צריכה להיות בחיות ושמחה, וכן איתא ב'כלי יקר' בפרשתן בכתוב (כז מא) 'וישטום עשו את יעקב על הברכה אשר ברכו אביו, ויאמר עשו בלבו, יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי'. כותב ה'כלי יקר' 'תלה הדבר בימי אבל, לפי שאבל אסור לעסוק בתורה כי פקודי ה' ישרים משמחי לב, ויצחק אמר והיה כאשר תריד - דהיינו בזמן שלא יעסקו בתורה - ופרקת עולו, ואם כן באבלו ודאי לא יעסק בתורה ולא תגן עליו התורה ואז אהרגה את אחי'. הקשה הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, והרי מותר לאבל לעסוק בתורה בהלכות הנוגעות אליו כהלכות אבלות וכדומה, והיאך יוכל עשו להרגו בימי האבל, הלא אף אז ישב ויעסוק בתורה. אלא מכאן, שתורה בלא שמחה, כמו שהיא נלמדת בימי עצב ומרירות בימי אבלות, אין בה את המאור שבתורה שתגן על לומדיה. כי עיקר לימוד התורה הוא בשמחה ובטוב לבב.